

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2392

Vragen van de leden **Bruins Slot** en **Van Helvert** (beiden CDA) aan de Staatssecretarissen van Defensie en van Economische Zaken en Klimaat en de Minister van Buitenlandse Zaken over *het bericht dat de VS Turkije uit F-35 programma dreigen te gooien om Russische raketten* (ingezonden 4 april 2019).

Antwoord van Staatssecretaris **Visser** (Defensie), mede namens de Ministers van Defensie, van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat (ontvangen 23 april 2019).

Vraag 1 t/m 3

Kent u de berichtgeving dat de VS besloten hebben de levering van F-35-apparatuur aan Turkije te staken?¹ Hoe beoordeelt u deze berichtgeving? Bent u het eens met de reden die de Amerikanen hiervoor aanvoeren, namelijk de voorgenomen aanschaf door Turkije van Russische S-400 luchtverdedigingssystemen? Deelt u de opvatting dat deze aanschaf «onacceptabel» is en een bedreiging vormt voor de F-35?² Hoe beoordeelt u, mede in het licht van de motie-Van Helvert c.s.³, het gedrag van de Turkse president Erdogan, die blijft weigeren om af te zien van deze aanschaf? Is het waar dat Erdogan zelfs opperde in de toekomst mogelijk ook nog het modernere Russische S-500-systeem te kopen?

Antwoord 1 t/m 3

Ja, deze berichtgeving is ons bekend.

De VS maken zich zorgen over de levering van het Russische S-400 luchtverdedigingssysteem aan Turkije. Begin april jl. heeft de Amerikaanse overheid Nederland, als partner in het F-35 programma, op de hoogte gesteld van hun besluit om leveringen en activiteiten die samenhangen met de opbouw van een F-35 vloot in Turkije te staken. Dit is in afwachting van een ondubbelzinnig besluit door de Turkse overheid af te zien van de levering van het Russische S-400 luchtverdedigingssysteem. Tenslotte hebben de VS Nederland geïnformeerd dat Turkije thans partner blijft in het F-35 programma.

¹ <https://nos.nl/artikel/2278651-vs-staakt-levering-f-35-apparatuur-aan-turkije.html>

² <https://www.apnews.com/806e49cf1c1f499c94e2e6355f021a5d>

³ Kamerstuk 28 676, nr. 294

Nederland deelt de Amerikaanse zorgen over de levering van het S-400 aan Turkije en heeft meermaals de zorgen bilateraal en in NAVO-verband uitgesproken, conform de motie van het lid Van Helvert c.s. (Kamerstuk 28 676, nr. 294) d.d. 5 juli 2018. Meest recent nog tijdens het bezoek van de Turkse Minister van Buitenlandse Zaken Cavusoglu aan Nederland op 11 april jl. De levering van dit Russische luchtverdedigingssysteem is onverenigbaar met de ingebruikname van het F-35 jachtvliegtuig door partnerland Turkije. Met de eventueel daadwerkelijke stationering van het S-400 systeem brengt Turkije NAVO-technologie, -vliegtuigen en het daaraan gerelateerd personeel in gevaar. Nederland blijft aandringen op een overeenkomst tussen de VS en Turkije die de zorgen van NAVO bondgenoten wegneemt. Er is ons niets bekend over de mogelijke intenties van de Turkse president Erdogan om het Russische S-500 systeem te verwerven, anders dan de berichten daarover in de media.

Vraag 4 en 5

Acht u de kans reëel dat de VS, naast het stopzetten van het leveren van apparatuur aan Turkije, ook de Turkse industriële participatie in het F-35 programma stopzetten?

Is het waar dat Lockheed Martin al druk op zoek is naar alternatieve toeleveranciers voor onderdelen van de F-35 productielijn?

Antwoord 4 en 5

De Amerikaanse overheid heeft Nederland begin april jl. geïnformeerd dat indien Turkije niet afziet van de levering, de VS dan zullen overwegen sancties in te stellen onder *Countering America's Adversaries Through Sanctions Act* (CAATSA). Tevens kan de deelname van Turkije als partner in het F-35 programma potentieel in gevaar komen. Daarnaast hebben de VS het F-35 *Joint Program Office* (JPO) opdracht gegeven om activiteiten te initiëren om tot alternatieve toeleveranciers te komen voor componenten die in Turkije worden geproduceerd.

Vraag 6

Welke kansen en mogelijkheden ziet u voor de Nederlandse industrie om wegvallende Turkse participatie in het F-35 programma over te nemen? Bent u bereid deze proactief te helpen benutten? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 6

Zoals ik heb vermeld maken de Amerikanen zich zorgen over de levering van het Russische S-400 luchtverdedigingssysteem aan Turkije. Nederland onderhoudt nauw contact met de VS over deze kwestie. Het is onwenselijk om in dit stadium openlijk te speculeren over mogelijke vervolgstappen in het programma. Turkije is op dit moment immers partner in het F-35 programma.